OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Lausunto

9.2.2026

VN/409/2026
VN/409/2026-OKM-3

Tarkastusvaliokunta

Tarkastusvaliokunta VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta Tulevaisuusselonteon 1. osa – Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045 (VNS 7/2025 vp). Valtioneuvosto antoi selonteon eduskunnalle 18.9.2025.

Lausuntopyynnön mukaan talouskasvu perustuu voimakkaasti tuottavuuden kasvuun, minkä keskeinen tekijä on inhimillinen pääoma, minkä vuoksi niin koulutus- ja osaamistasoa kuin perustutkimustakin on vahvistettava entisestään. Ministeriöltä on pyydetty näkemystä siitä, mitkä ovat mielestänne tärkeimpiä toimia koulutus- ja osaamistason nostamiseksi Suomessa.

Toimista

Koulutus- ja osaamistason noston toimet voidaan jakaa 1) toiminnan kokonaismäärän muuttamiseen, 2) toiminnan kohdentamiseen ja 3) toimien tuottavuuden parantamiseen toimintatapoja muuttamalla. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat esim. koulutustarjonnan laajennukset ja perusopetuksen vuosiviikkotuntimäärän kasvattaminen, toiseen esim. koulutustarjonnan kohdentaminen koulutustasoa nostavaan koulutukseen moninkertaisen koulutuksen sijaan ja kolmanteen esim. opetustavat, joilla samalla opetustuntimäärällä saavutetaan parempia oppimistuloksia.

Sekä koulutus- että osaamistason nosto edellyttävät kaikkiin kolmeen ryhmään kuuluvia toimia. Toimien kokonaisuutta voidaan painottaa eri tavoin koulutus- ja yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden mukaan. Kaikkien toimien vaikutus riippuu eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta ja muutokset muussa toiminnassa voivat merkittävästi heikentää yksittäisten toimien vaikuttavuutta. Koulutustarjonnan laajentaminen nostaa koulutustasoa, jos laajentunut tarjonta kohdistuu tehokkaasti koulutustasoa nostavaan koulutukseen. Vastaavasti vähemmän tehokkaasti kohdentuvan koulutuksen vähentäminen laajentaa koulutustasoa nousevaan koulutukseen pääsyä, jos kokonaiskoulutustarjonta ei supistu. Nostotoimien vaikuttavuuden kannalta tärkeintä on eri toimien muodostama kokonaisuus kuin yksittäiset toimet. Koulutustason noston osalta tehokkaat toimet tavoitteen saavuttamiseksi tunnetaan paremmin kuin mahdolliset toimet oppimistulosten tason nostamiseksi. Seuraavassa käsitellään sekä jo toteutettuja että näköpiirissä olevia toimia.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

Tavoitteiden merkitys ja odotettavissa oleva kehitys

Koulutus- ja osaamistason nostaminen ovat suomalaisen koulutuspolitiikan pitkäaikaisia tavoitteita, joiden merkitys korostuu ikärakenteen muuttuessa ja talouskasvun perustuessa työllisten määrän kasvun sijaan työvoiman laatuun. Työvoiman tuottavuuden kannalta keskeinen tekijä on osaaminen, joka tyypillisesti jaetaan lukutaidon ja matemaattisen lukutaidon kaltaisiin perustaitoihin sekä erikoistuneempiin työmarkkinoilla tarvittuihin taitoihin, joita hankitaan ammatillisessa ja korkea-asteen koulutuksessa.

Nuorten oppimistulokset laskeneet useissa länsimaissa. Suomessa koko 2000-luvun jatkunut lasku on ollut poikkeuksellisen voimakas ja tuoreimmissa PISA-tutkimuksissa suomalaisnuorten osaaminen on samalla tasolla kuin vastaavassa sosioekonomisessa asemassa olevilla OECD-maissa keskimäärin. Osaaminen kansainvälisissä oppimistulosarvioinneissa on tutkimuksessa liitetty järjestelmätasolla taloudelliseen kasvuun. (Hanushek, Erik A. & Wößmann Ludger (2015) The knowledge capital of nations: education and the economics of growth, Cambridge: MIT Press)

Käytössä ei ole aineistoja, joissa aikuisten ammatillisesti eriytynyttä osaamista olisi arvioitu suoraan. Tutkinnoilla tarkasteltu koulutusrakenne (koulutuksen taso ja ala) on siten pääasiallinen lähde tiedolle työikäisen väestön työmarkkinatarpeen mukaan erikoistuneesta osaamisesta. Tutkintojen avulla mitatun inhimillisen pääoman heikko kehitys on Suomessa tunnistettu vakavaksi uhan taloudelliselle kasvulle ja yhteiskunnan kehitykselle. Max Planck Instituutin tuore tutkimus (Myrskylä, M., Hellstrand, J., Lappo, S., Lorenti, A., Nisén, J., Rao, Z., & Tikanmäki, H. (2024). Declining fertility, human capital investment, and economic sustainabil-ity. Demography.) ja Suomen pankin pitkän aikavälin ennuste (Kokkinen A., Jalasjoki P., Obstbaum, M. (2025). Työikäisen väestön supistuminen ja heikko tuottavuus painavat Suomen pitkän ajan kasvunäkymää. Euro ja talous 31.1.2025.) viittaavat siihen, että työvoiman koulutustason nostaminen on tulevan talouskasvun kannalta ratkaiseva tekijä ja voi huomattavasti vähentää ikäluokkien pienenemisestä aiheutuvaa taloudellisen huoltosuhteen ja talouskasvun heikkenemistä. Asiaan ovat kiinnittäneet huomiota myös mm. OECD ja IMF Suomea koskevissa taloudellisissa katsauksissaan.

Kansainvälisesti väestön koulutustaso on jatkuvassa nousussa. Suomessa tapahtunut nuorten ikäluokkien koulutustason nousun pysähtyminen on poikkeuksellinen ilmiö, jonka seurauksena Suomen suhteellinen koulutustaso on laskenut. Eläkkeelle jäävät ikäryhmät ovat Suomessa keskimäärin korkeammin koulutettuja kuin ikätoverinsa muissa OECD-maissa. Nuoret, työuransa alussa olevat aikuiset taas ovat Suomessa matalammin koulutettuja kuin muissa OECD-maissa. Työikäisen väestön koulutustaso suhteessa muihin OECD-maihin tuleekin laskemaan tällä vuosikymmenellä alle verrokkimaiden keskitason alapuolelle. Nuorten aikuisten koulutustaso nousee yli OECD-maiden keskitason aikaisintaan 2030-luvun loppupuolella ja koko aikuisväestön todennäköisemmin 2050-luvulla. Koulutusrakenteen jälkeenjääneisyys suhteessa työvoimatarpeeseen näkyy myös yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisessa, erityisesti ammatillisen koulutuksen tuottaman työmarkkina-aseman jäädessä usein heikoksi.

Koulutustason nostossa kysymys on keskimääräisen koulutuksen keston pidentämisestä. Koulutustason kehitystä seurataan valtion talousarvioissa asetetulla tavoitteella työikäisen väestön koulutustasomittaimen noususta vuoteen 2040.

Koulutustason nosto

Koulutustason nostamisen keinot suuntautuvat pääosin nuoriin ikäryhmiin ja koskevat perusasteen varassa olevien osuuden vähentämistä sekä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden kasvattamista. Seuraavassa tarkastelussa keskitytään toimiin korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden kasvattamiseksi. Koulutusnostotavoitteen kannalta keskeisen seurannan kohteen muodostavat korkeakoulutuksen alusta (ensimmäinen sykli) aloittaneet. Koulutuksen aloittaneiden määrä säätelee sitä, kuinka moni tutkinnon voi suorittaa.

Korkeakoulutuksen kokonaisaloituspaikkamäärän lisäystoimia on 2000-luvulla toteutettu vuodesta 2020 lähtien. Vuoteen 2019 saakka tietyssä koulutusnimikkeessä uusien opiskelijoiden kokonaismäärä pysytteli hieman yli tai alle 50 000 uudessa opiskelijassa, mutta 2025 mennessä määrä oli noussut n. 70 000 aloittajaan. Yliopistoissa määrä oli 2025 n. 35 % korkeampi kuin vuonna 2010, ammattikorkeakouluissa 27 % korkeampi.

Kuvio 1. Koulutusnimikkeessä uusien opiskelijoiden määrä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen ensimmäisen syklin koulutuksessa 2010-2025

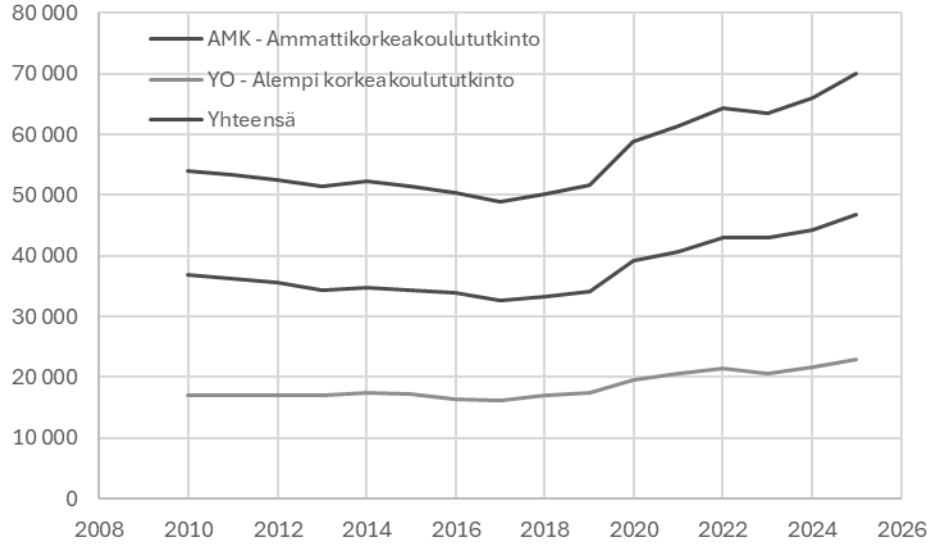

Korkeakoulutuksen tarjonnan laajentamista jatketaan ja korkeakoulujen kuluvan sopimuskauden tulossopimuksiin on kirjattu tutkintotavoitteet paitsi tulevalle sopimuskaudelle, myös tavoitetaso vuonna 2035. Tavoitetasot on mitoitettu siten, että niiden mukaisella korkeakoulutuksen kasvu-uralla olisi mahdollista saavuttaa tavoite, että vuonna 2035 yli 50 % 25–34-vuotiaista olisi suorittanut korkea-asteen tutkinnon.

Avoimessa korkeakoulutuksessa tutkinnon suorittamisen mahdollistava lainsäädäntö mahdollistaa tutkintoon johtavan korkeakoulutuksen laajentamisen julkisia resursseja tavanomaista tutkintoon johtavaa koulutusta vähemmän kuluttavalla tavalla.

Korkeakoulutuksen kokonaismäärää muuttavien toimien rinnalla ovat korostuneet toimet, joilla koulutustarjontaa suunnataan aiempaa tehokkaammin koulutustason nousua palvelevaan koulutukseen ja koulutuksen läpäisyä parannetaan. Nämä keinotyypit liittyvät tiiviisti toisiinsa, koska koulutuksen moninkertainen aloittaminen näkyy samanaikaisesti sekä koulutuksen keskeyttämisenä että koulutustarjonnan koulutustason noston kannalta epätarkoituksenmukaisena kohdentumisena.

Koulutuksen kohdentumiseen liittyvillä keinoilla vaikutetaan koulutuspanostusten kohdentumiseen ensisijaisesti

1) koulutustasoa nostavaan koulutukseen

2) nuoremmille, jolloin tutkinto suoritettaisiin aiemmin

3) Suomen työmarkkinoille todennäköisemmin jääviin

Koulutuksen kokonaistarjonnasta ja näiden kohdentumismuutosten yhteisvaikutuksesta riippuu työikäisen väestön koulutusrakenteen kehitys.

Tavoitteet tutkinnon suorittamisen varhentamisesta liittyvät olennaisilta osin korkeakoulutuksen kohdentumiseen. Mitä nuoremmin tutkinto suoritetaan, sitä pidempään tutkinnon suorittanut kuuluu työikäiseen väestöön ja siten sama tutkintomäärä vaikuttaa vahvemmin työikäisen väestön koulutustasoon, jos tutkinto suoritetaan nuorempana. Aikuisiässä suoritettavat koulutustasoa nostavat tutkinnot tukevat koulutustason nostotavoitetta, mutta aikuiskoulutus on suurelta osin suuntautunut koulutustasotavoitteen ja työmarkkinatarpeen kannalta tehottomasti moninkertaiseen samantasoiseen koulutukseen (Kauhanen, Antti & Virtanen, Hanna (15.12.2021). ”Kannattavatko investoinnit aikuiskoulutukseen? ETLA Muistio No 102.)

Koulutustarjonnan kohdentumiseen voidaan vaikuttaa ja ollaan vaikuttamassa mm. seuraavin toimin:

1) Taloudelliset kannustimet ja resurssit

a) korkeakoulutuksen rahoitusmallit

Korkeakoulujen kannustimia moninkertaiseen koulutukseen on vähennetty pienentämällä toisesta samantasoisesta tutkinnosta saatavaa rahoitusta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmalleissa siten, että aiemmin 0,7-kertaisen rahoituksen tuovat moninkertaiset tutkinnot tuottavat 0,5-kertoimen mukaisen rahoituksen.

b) EU/ETA-alueen ulkopuolisten opiskelijoiden lukukausimaksut

EU/ETA-alueen ulkopuolisten opiskelijoiden lukukausimaksujen täyskatteellisuus mahdollistaa aiemmin tämän joukon kouluttamiseen suuntautuneiden julkisten koulutusresurssien suuntaamisen suomalaisten kouluttamiseen. Tällä hetkellä siirtyminen täyskatteellisiin lukukausimaksuihin on käynnissä ja EU/ETA-alueen ulkopuolisten opiskelijoiden suorittamat tutkinnot huomioidaan yhä rahoitusmallissa.

2) Opiskelijavalinta ja opinto-oikeudet

Korkeakoulujen opiskelijavalintaan on tehty ja ollaan tekemässä muutoksia, joilla on pyritty tehostamaan koulutuksen kohdentumista koulutustasoa nostavaan koulutukseen. Näissä muutoksissa keskeisiä keinoja ovat olleet

a) ensikertalaiskiintiöt

Ensikertalaisten asemaa vahvistavat kiintiöt otettiin käyttöön 2014–2016. Ensikertalaiskiintiöiden vaikutusmekanismina on vähentää kannustimia ja mahdollisuuksia ottaa vastaan useita opiskelupaikkoja ja siten vähentää moninkertaista aloittamista, jossa henkilö ottaa vastaan useita korkeakoulupaikkoja. Moninkertaisen aloittamisen väheneminen lisää korkeakouluihin sijoittuvien määrää ja vaikuttaa sijoittumiseen nopeuttavasti vastaavalla tavalla kuin koulutuslaajennukset.

Kiintiöiden käyttöönoton jälkeen korkeakoulutuksen aloittaminen nopeutui merkittävästi, erityisesti yliopistoissa, koulutustarjonnan kohdentumisen tehostuttua mm. ensikertalaiskiintiöiden käyttöönotolla ja tarjonnan laajennuttua vuodesta 2020 lähtien.

Vuonna 1992 Suomessa syntyneet tulivat pääosin korkeakoulukelpoisiksi 19-vuotiaina vuonna 2011 ja heistä 23,0 % aloitti yliopisto-opinnot 30 ikävuoteen mennessä. Vuonna 2001 syntyneistä 23,3 % aloitti yliopisto-opinnot 22 ikävuoteen mennessä. Vuosikymmeniä suomalaisen koulutusjärjestelmän keskeisen piirteen muodostanut opintojen aloittamisen viivästyminen on yliopistokoulutuksen osalta harvinaistunut nopeasti. Opintojen aloittamisen aikaistuminen näyttää johtavan myös ensimmäisen yliopistotutkinnon suorittamisen aikaistumiseen.

Kuvio 2. Yliopistokoulutuksen aloittaneiden (ylemmät viivat) ja -tutkinnon suorittaneiden osuus (alemmat viivat) Suomessa syntyneistä iän (vaaka-akseli) ja syntymävuoden mukaan

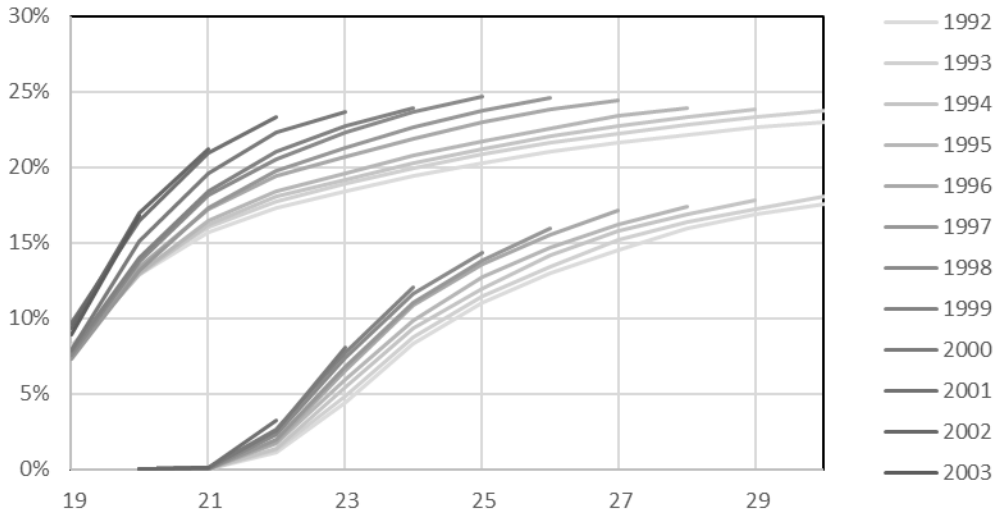

b) todistusvalinta

Korkeakoulujen opiskelijavalinta uudistettiin 2018–2020 perustumaan ensisijaisesti todistusvalinnan kautta aiempien ala- tai ohjelmakohtaisten valintakokeiden sijaan. (Karhunen, H., Pekkarinen, T., Suhonen, T., & Virkola, T. (2022). Opiskelijavalintauudistuksen seurantatutkimuksen loppuraportti.) Yliopistojen valintakokeita on edelleen uudistettu niin, että samaa valtakunnallista valintakoetta käytetään useiden eri koulutusalojen opiskelijavalinnassa ja sama koe on käytössä valtakunnallisesti. Todistusarvosanoihin perustuvalla valinnalla sekä laaja-alaisilla valintakokeilla pyrkimys on vähentää yksittäiseen hakukohteeseen hakemisen kustannuksia ja näin helpottaa samanaikaista hakeutumista useaan paikkaan ja/tai pitkän valmistautumisen tuomaa hyötyä opiskelijavalinnassa.

Onnistuessaan toimet lisäävät uusien hakijoiden sijoittumista ja parantavat paikkojen kohdentumista. Vaikutus sijoittumisnopeuteen yleisesti riippuu siitä, johtaako tämä moninkertaisen aloittamisen lisääntymiseen, jos todistusvalintaa käytetään myös ei-ensikertalaisten opiskelijavalinnassa.

c) yhden opiskeluoikeuden sääntö

Eduskunnan käsittelyssä olevan (HE 191/2025 vp) ns. yhden opiskeluoikeuden säännön mukaan, jos opiskelija ottaa vastaan uuden tutkintoon johtavan opiskeluoikeuden, hänen voimassa olevat saman ja alemman tasoiset opiskeluoikeutensa päättyisivät. Nämä ns. yhden opiskeluoikeuden sääntöä koskevat säännökset koskisivat yliopistolain mukaisten yliopistojen alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä ammattikorkeakoululain mukaisia ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Yliopistojen jatkotutkinnot, tilauskoulutuksena järjestettävät tutkinnot, kansainvälisenä yhteistyönä järjestettävät yhteis- ja kaksoistutkinnot samoin kuin Maanpuolustuskorkeakoulun ja Poliisiammattikorkeakoulun tutkinnot jäisivät ehdotetun sääntelyn ulkopuolelle.

Uudistuksen tavoitteena on vähentää moninkertaista opintojen aloittamista ja tukea koulutusalan vaihdossa vapautuvien resurssien tehokkaampaa kohdentumista uusille opiskelijoille.

Kokonaisuutena korkeakoulutuksessa ensikertalaisten ja ei-ensikertalaisten ensimmäisen syklin uusien opiskelijoiden määrän kehitys on koottu kuvioihin 3 ja 4. Ensikertalaisten aloittajien määrä oli vuonna 2024 yliopistoissa n. 40 % ja ammattikorkeakouluissa n. 21 % korkeampi kuin vuonna 2010. Ei-ensikertalaisten opiskelijoiden määrä taas yliopistoissa n. 2,5 % ja ammattikorkeakouluissa n. 17 % korkeampi kuin vuonna 2010. Korkeakoulutuksen 1. syklin on vuosina 2022–2024 aloittanut vuosittain n. 18 000 ei-ensikertalaista, mikä viittaa koulutuksen kohdentumiseen vaikuttavilla toimilla olevan yhä merkittävää potentiaalia.

Kuvio 3. Korkeakoulutuksessa uusien opiskelijoiden (ensikertalaisten) määrä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen ensimmäisen syklin koulutuksessa 2010–2024

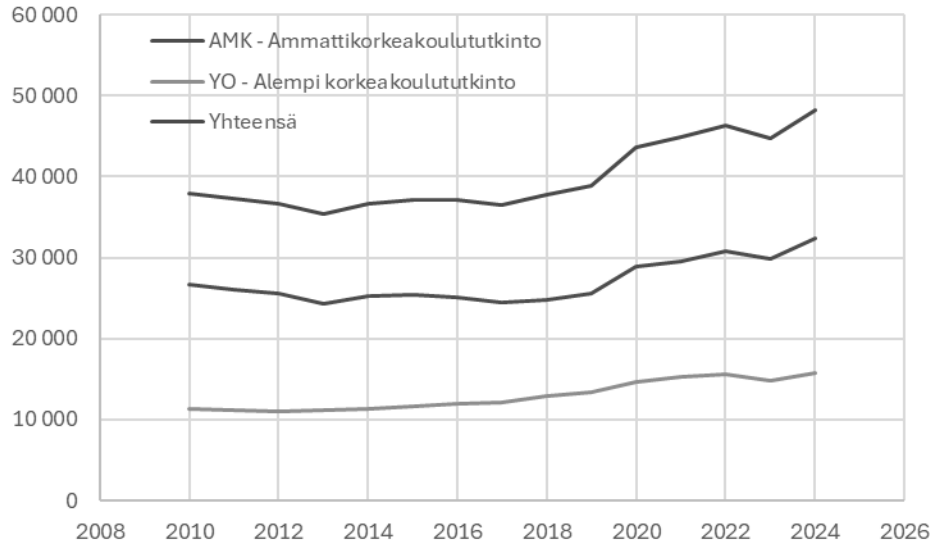

Kuvio 4. Koulutusohjelmassa uusien, korkeakoulusektorilla ei-uusien opiskelijoiden määrä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen ensimmäisen syklin koulutuksessa 2010–2024

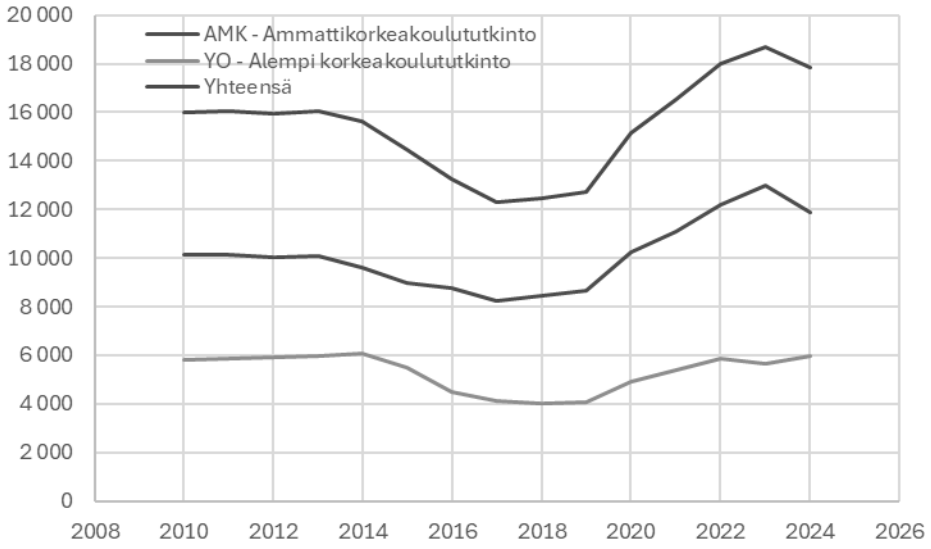

Moninkertaisen aloittamisen vähentämisen rinnalla korkeakoulutuksen läpäisyn parantamiseen koulutustason nostamiseksi vaikuttavat toimet, jotka vähentävät korkeakoulutuksen keskeyttämistä ilman tutkinnon suorittamista sekä toimet, jotka nopeuttavat tutkinnon suorittamista.

Korkeakoulutuksen kokonaisläpäisy on n. 85 prosenttia, eli 85 % korkea-asteen opinnot aloittavista suomalaisista suorittaa korkea-asteen tutkinnon. Kokonaan vaille tutkintoa jäävät n. 15 % aloittaneista voidaan jakaa työmarkkinoille tarkoituksenmukaisesti ilman tutkintoa siirtyneisiin ja aitoihin keskeyttäneisiin. Edellisiin kuuluvat monien vailla muodollisia kelpoisuusvaatimuksia olevien koulutusalojen yksityiselle sektorille asiantuntijatehtäviin työllistyvät. Tämä joukko on monelta osin, Teknologiateollisuuden koulutustarvearvioiden mukaisesti, rinnastettavissa tutkinnon suorittaneisiin. Tällä hetkellä käytettävissä ei ole määrällistä tietoa siitä, kuinka kokonaan vaille tutkintoa jäävät n. 15 % aloittaneista jakautuvat korkeakoulutusta vastaavasti työllistyneisiin ja muihin.

Lukukausimaksullisilla EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilla opiskelijoilla lukukausimaksut toimivat kannustimena opintojen loppuunsaattamiseen ja opintojen tehokkaaseen etenemiseen. Siten maksujen käyttö ja täyskatteellisuus ovat osa koulutustason noston keinovalikoimaa.

Koulutustarjonnan laajuuden ja koulutuksen kohdentumiseen vaikuttavien toimien yhteisvaikutuksista korkeakoulutuksen ensimmäisen syklin aloittaneiden määrät ovat kehittyneet kuviossa 5 esitetyllä tavalla. Korkeakoulutuksen ensi kertaa aloittavien suomalaisten määrä oli vuonna 2024 n. 6000 henkeä korkeampi kuin vuonna 2010, moninkertaisten aloittajien määrä n. 1900 henkeä korkeampi kuin 2010 ja ulkomaalaisilla opiskelijoilla EU/ETA-alueella tulevilla 350 henkeä ja EU/ETA-alueen ulkopuolella tulevilla n. 3900 henkeä korkeampi kuin vuonna 2010. Kehitys kertoo sekä jo toteutettujen koulutuksen laajennusten ja koulutuksen kohdentumiseen vaikuttaneiden toimien vaikuttavuudesta että tulevien toimien potentiaalista.

Kuvio 5. Korkeakoulutuksen ensimmäisen syklin koulutusohjelmassa uudet opiskelijat 2010–2024

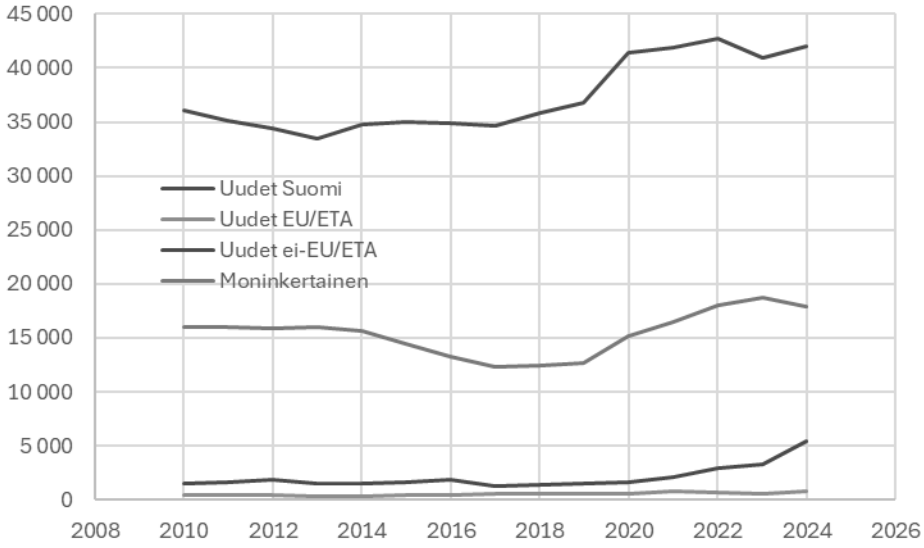

Maahanmuutto vaikuttaa aikuisväestön koulutustasoon sekä työ- että koulutusperäisen maahanmuuton kautta. Koulutusperäisessä maahanmuutossa vaikutus koulutustasoon toteutuu suomalaisen koulutusjärjestelmän kautta ja vaikutus riippuu koulutuksen kokonaistarjonnasta ja tutkinnon suorittaneiden jäämisestä Suomeen.

Korkeakoulututkinnon suorittaneista ulkomaalaisista hieman yli puolet on Suomessa työllisiä 1 ja 3 vuoden kuluttua tutkinnon suorittamisesta. Suomeen jääneillä työllisten osuus on n. 20 prosenttiyksikköä tätä korkeampi. Suomeen työllistyneiden osuus laskee valmistumisesta kuluneen ajan kasvaessa. Tavoitteena on pitkään ollut lisätä Suomessa tutkinnon suorittaneiden ulkomaalaisten jäämistä ja työllistymistä Suomeen ja osuus on kasvanut viime vuosina. Kansainvälisesti vertailtuna kansainvälisistä opiskelijoista jää Suomeen verrattain korkea osuus.

Kuvio 6. Suomessa työllisten osuus valmistuneista ulkomaalaisista 3 vuotta valmistumisen jälkeen

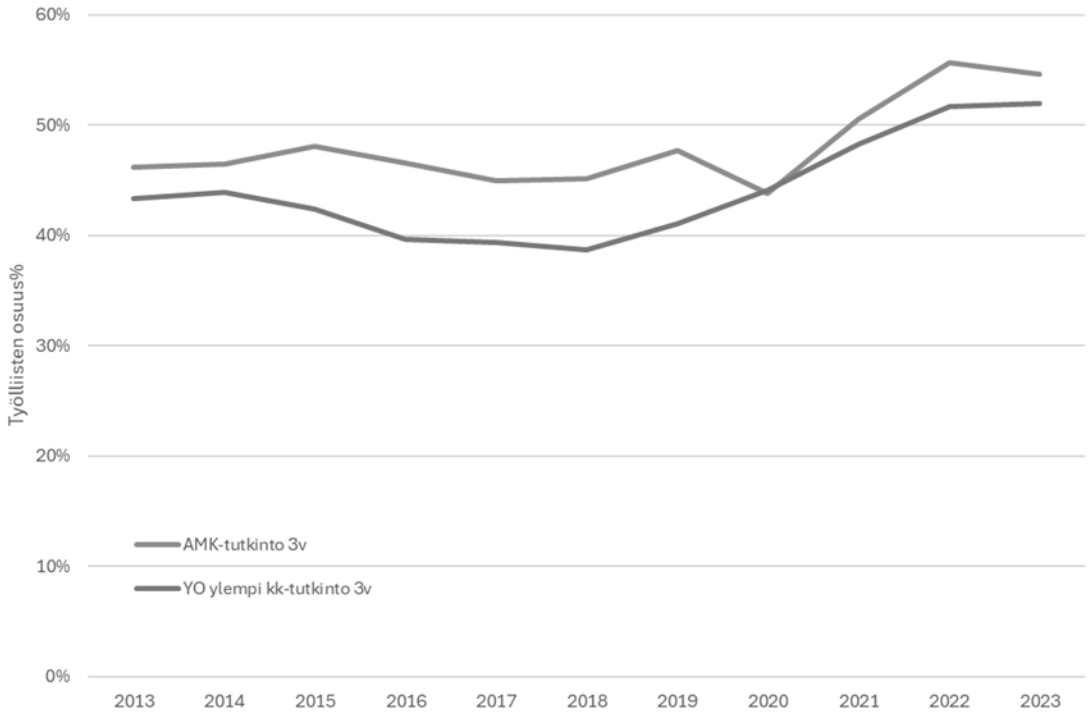

Työperäinen korkeasti koulutetun työvoiman maahanmuutto ja Suomeen jääminen nostaa koulutustasoa ilman muutoksia Suomessa järjestetyn koulutuksen määrässä tai jakautumisessa. Sen merkitys Suomen koulutustason ja innovaatiokyvyn nostamisessa on tunnistettu ajankohtaisissa työperäisen maahanmuuton toimissa. Hallitus on käynnistänyt selvityksen työperäisen maahanmuuton malleista, jossa tarkastellaan muun muassa eri maiden pisteytysjärjestelmiä ja muita mekanismeja osaajien houkuttamiseksi ja pysyvyyden parantamiseksi. Tavoitteena on, että Suomi tunnetaan vuoteen 2030 mennessä yhtenä maailman parhaista asuinmaista huipputeknologian osaajille. Syyskuussa 2025 Work in Finlandin käynnistämä kansainvälisen rekrytoinnin kampanja tähtää kvanttiosaajien ja huippututkijoiden houkutteluun Suomeen. Myös työperusteisten maahanmuuttajien maahantulovaiheen viranomaisasioinnin sujuvoittamista selvitetään parhaillaan. Selvitys kattaa koko prosessin kansainvälisen osaajan kiinnostumisesta Suomeen, rekrytoinnista ja oleskeluluvasta aina maahanmuuttoon ja asettautumiseen asti sekä ensi vaiheen asettautumiseen välittömästi liittyviin. Nämä toimet tukevat sitä, että korkeasti koulutetut osaajat voivat tulla ja jäädä Suomeen, mikä nostaisi koulutustasoa. Näiden toimien vaikutusten seuraamista heikentää se, että maahan muuttaneiden koulutustietoja ei kerätä kattavasti.

Osaamistason nosto

Perustaitojen osaamistason nostoa on tavoiteltu opetuksen ja oppimisen tuen lisäämisellä. Pian toimeenpantavana on osaamistakuu, jolla pyritään toimintatapoja uudistamalla varmistamaan vähimmäisosaamistason saavuttaminen. Lisätoimia on valmisteltu sekä osana peruskouluvision valmistelua että opetus- ja kulttuuriministeriön ns. oppimistulostyöryhmässä.

1) kahden vuoden esiopetus

Tutkittaessa lasten oppimistuloksia voidaan sanoa, että varhaisemmalla varhaiskasvatuksen aloittamisella on vaikutuksia lasten parantuneisiin oppimistuloksiin ensimmäisillä koululuokilla. Kahden vuoden esiopetuksen kokeilulla (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/2020) kerättiin tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista mm. lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin valtakunnallista päätöksentekoa varten.

Kokeilun perusteella lasten sosioemotionaaliset ja akateemiset taidot kehittyivät keskimäärin yhtä nopeasti kaksivuotisessa esiopetuksessa ja nykymuotoisessa 5-vuotiaiden varhaiskasvatuksen ja yksivuotisen esiopetuksen yhdistelmässä.

2) vuosiviikkotuntien lisäys

Oppimistulosten parantamiseksi perusopetuksen tuntijakoon lisättiin ns. tuntijakoasetuksen muutoksella (286/2024) yhteensä 3 vuosiviikkotuntia (vvt) opetusta lisäämättä opetuksen tavoitteita. Vuosiviikkotunneista 2 lisättiin äidinkieleen ja kirjallisuuteen, 1 matematiikkaan. Äidinkielen ja kirjallisuuden lisäyksestä 1 vvt kohdennettiin vuosiluokilla 1.-2., 1 vvt vuosiluokille 3.-6. Matematiikan opetuksen lisäys kohdennettiin vuosiluokille 1.-2.

3) oppimisen tuen uudistus

Perustaitojen varmistamiseen vastataan osaltaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen lainsäädännön uudistamisen myötä. Uudistettu lainsäädäntö (1090/2024) vahvistaa oppilaiden oikeutta tarvitsemiinsa tukitoimiin opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi sekä perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi.

4) osaamistakuu

Opetus- ja kulttuuriministeriössä valmistellaan pääministeri Orpon ohjelmassa päätetyn osaamistakuun toteuttamista peruskoulussa. (Lausuntopyynnön diaarinumero VN/20544/2025) Osaamistakuulla tarkoitetaan kansallisesti yhtenäisiä menettelyjä vähimmäisosaamisen saavuttamiseksi

vuosiluokalta toiselle edettäessä. Osaamistakuun toteuttaminen edellyttää perusopetuslain täsmentämistä oppilaan arvioinnin ja opinnoissa etenemisen osalta sekä täsmällisempää määrittelyä oppiaineen hallinnan vähimmäisvaatimukselle opinnoissa etenemisessä.

5) oppimistulostyöryhmä ja peruskouluvisio

Osaamisen vahvistamisen keinoja lähitulevaisuudessa käsitellään opetus- ja kulttuuriministeriön johtamassa perusopetuksen oppimistulosten parantamista pohtivassa työryhmässä, jossa ovat edustettuina keskeiset sidosryhmät sekä opetuksen järjestäjän edustajia. Osaamistason nousu näkyy myös vahvasti keskiviikkona 11.2.2026 julkaistavassa peruskouluvisiossa, jonka valmisteluun on osallistettu laajasti peruskoulun asiantuntijoita ja sidosryhmiä.

Tämän lausunnon ovat valmistelleet

neuvotteleva virkamies Aleksi Kalenius

opetusneuvos Ilmari Hyvönen

Liitteet Kalvot

Jakelu Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Lisa Palm
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Heidi Backman
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Emma Hannonen